

PSSI PERSPECTIVES — 9

ČESKO-RUSKÁ KRIZE: NEJVYŠŠÍ ČAS OPUSTIT MOSKEVSKOU MEZINÁRODNÍ INVESTIČNÍ BANKU

Zack Kramer, Simone Neads, Zuzana Krulichová,
Prague Security Studies Institute

ČESKO-RUSKÁ KRIZE: NEJVYŠŠÍ ČAS OPUSTIT MOSKEVSKOU MEZINÁRODNÍ INVESTIČNÍ BANKU

Autoři: Zack Kramer, Simone Neads, Zuzana Krulichová,
Prague Security Studies Institute

Probíhající diplomatická krize mezi Českou republikou a Ruskem, vyvolaná 17. dubna 2021 odhalením české rozvědky, že ruští agenti GRU jsou zodpovědní za útok z roku 2014 na muniční sklad Vrbětice na českém území a útok mohli koordinovat prostřednictvím agentů pracujících na ruském velvyslanectví v Praze, vedla k vyhoštění 18 ruských diplomatů. Mnozí, včetně Prague Security Studies Institute (PSSI), mají pocit, že toto vyhoštění samotné je nedostačující reakcí na tento agresivní čin, při němž zahynuli dva čeští občané. Vzhledem k již zavedeným sankcím vůči Rusku kvůli jeho pokračující okupaci Krymu, nízkému podílu bilaterálního obchodu a nízké frekvenci cestování kvůli pandemii Covid-19 je ke zvážení, jaké další možnosti má Česká republika k dispozici.

PSSI věří, že by česká vláda měla této příležitosti využít k okamžitému a úplnému zrušení českého členství v moskevské Mezinárodní investiční bance (MIB). MIB, která byla založena v roce 1970 a poté nečinná v letech 1991 až 2012, je formálně mezivládní organizací registrovanou v OSN, ale z velké části ji ovládá ruská vláda (jejíž podíl na vloženém kapitálu banky je 47%). V roce 2019 přesunula své sídlo z Moskvy do Budapešti.

Tato instituce údajně existuje proto, aby podporovala rozvoj a spolupráci mezi svými převážně střeoevropskými a východoevropskými členy (tj. bývalými členskými státy RVHP). Podle PSSI je MIB přinejlepším prostředkem Ruska pro obcházení sankcí Evropské unie a přinejhorším nástrojem ruské hospodářské a finanční války. Česká republika nemá z členství v MIB žádný citelný ekonomický prospěch – jde vlastně o čistě ztrátový projekt – a její pokračující členství v této bance je šrám na české pověsti.

Podle výroční zprávy MIB za rok 2020 byla Česká republika čtvrtým největším přispěvatelem banky pro Rusku, Maďarsku a Bulharsku, jejíž vložený kapitál činí 9,87% celkového kapitálu, přibližně 37,4 milionu EUR. Téměř veškerá investiční aktivita MIB v České republice směřuje k ruským státním příslušníkům se zájmy v okrajových, zastaralých složkách výrobního sektoru České republiky. V tomto jsou zahrnuty i garanční úvěry, které česká banka ČSOB poskytla řadě malých českých výrobních podniků závislých především na vývozu do postsovětských států, zejména do Běloruska.

Jeden z úvěrů MIB byl poskytnut společnosti se sídlem v České republice, nyní zkrachovalému Pilsen Toll, ve výši zhruba 50 milionů EUR. Pilsen Toll fungoval v podstatě jako finanční odnož společnosti Pilsen Steel, hutního výrobního komplexu s finančními problémy, který v roce 2011 koupil v Rusku narozený izraelský státní příslušník Igor Shamis. Navzdory novému majiteli a přílivu nových úvěrů se společnost v roce 2012 dostala do úpadku, poté prošla restrukturalizací a rekapitalizací aby se v roce 2014 vrátila k úpadku.

Po celé toto období však kupodivu zůstala společnost Pilsen Toll vysoce ziskovou i přes pokračující ztráty u své mateřské společnosti Pilsen Steel. Případ je ještě podezřelější vzhledem ke skutečnosti, že Shamis se již v minulosti pokusil o nákup hutních podniků s finančními problémy, mimo jiné v Srbsku a Lotyšsku, a v roce 2015 koupil TLM, hliníkárnou v Chorvatsku. Společnost TLM zbankrotovala později téhož roku poté, co se jí nepodařilo zajistit nové úvěry.

Teprve v prosinci 2015, se MIB rozhodla půjčit společnosti Pilsen Steel 35 milionů EUR, což byl dosud největší úvěr poskytnutý MIB. I když se Pilsen Steel nadále potýkala s finančními problémy, MIB oznámila, že v září 2017 půjčí společnosti Pilsen Toll dalších 15 milionů eur. Právě v tomto okamžiku přešla činnost MB od vysoce podezřelé činnosti k jednoznačnému porušení povinností zmocněnce.

Vzhledem k pokračující ztrátovosti společnosti Pilsen Steel (nehledě na vyhlášený úpadek a několikerou reorganizaci společnosti) a zhoršujícími se vztahy mezi společnostmi Pilsen Steel a Pilsen Toll a Plzeňským krajem, by bylo každému finančnímu analytikovi nebo účetnímu jasné, že kolaps obou společností byl nevyhnutelný. Skutečně došlo k dalšímu úpadku v roce 2018 a v lednu 2019 bylo propuštěno všech 500 zaměstnanců výroby.

Mezitím byl Shamis zatčen v Chorvatsku na základě zatykače souvisejícího se zpronevěrou financí ze společnosti TLM. V současnosti je jeho postavení nejasné. Naše nadcházející, detailnější případová studie aktivit MIB v České republice naznačuje, že významná část kapitálu MIB, která směřovala do České republiky skrze půjčky pro Pilsen Toll mohla být zpronevěřena jejich příjemci.

Tento bizarní případ půjčky pro Pilsen Steel a problematická historie aktivit MIB v České republice by neměla být překvapující. Představitelé vlády Spojených států a českých bezpečnostních složek vydali opakovaná varování upozorňující na bezpečnostní rizika spojená s MIB, především s její činností v sektoru jaderné energetiky. MIB a Rosatom, ruská státní korporace zaměřená na jadernou energetiku podepsali v roce 2017 Memorandum o porozumění pro obecnou spolupráci.

Nehledě na toto problematické pozadí, současná ministryně financí Alena Schillerová, která je v této pozici současně členkou správní rady MIB, je jednou z mála politických představitelů v Čechách, kteří veřejně hájí členství v MIB, a navíc označila členství v MIB jako prospěšné a ziskové. Dále uvedla, že přesun banky z Moskvy do Budapešti bylo krokem směrem k dodržování Evropských sankcí Ruska.

Jeden z hlavních důvodů pro českou zdrženlivost k odchodu z MIB se zdají být pochyby, zda česká vláda obdrží kompenzace za již vložený kapitál. Tato obava je způsobená zkušeností z Polska, které opustilo MIB v roce 2000 a do této chvíle neobdrželo zpět žádné finanční vyrovnání za svůj podíl v bance. Nicméně, špatná pověst MIB a bezpečnostní rizika s ní spojená jsou pádnými argumenty pro to, aby Česká republika následovala Polsko a banku bez dalšího odkladu opustila. Obzvláště ve světle kremelského pohrdání suverenity České republiky.